

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Τεύχος 190.
Φεβράριος 1987
Τιμή £1.00

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

σας συμφέρει και ... μας συμφέρει

Όνομα _____

Διεύθυνση _____

Τ.Μ.Κ. _____

€10 για 12 τεύχη

Ανανεώστε τη συνδρομή σας!

Λαϊκή ταβερνα «Κοκός» (Αστερία)

Διευθυντής ο γνωστός Κοκός (Ρίλαξ)

(πίσω από το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών)

Λεωφόρος Αγ. Ομολογητών - 93: Άγιοι Ομολογητές

τηλ. 446648 & 458420

Φίτρον

- φαί κάθε μεσημερι
- φυσικές τροφές για υγιεινή διατροφή

- χρησιμοποιούμε προϊόντα απο βιολογικές καλλιέργειες στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.
- σας περιμένουμε.

L & M Health Food Stores LTD

Χυτρων 11 τηλ. 461466

εστιατόριο - ταβέρνα το αρχοντικό

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Τα μεσημέρια προσφέρουμε πρότυπη παραδοσιακή κουζίνα σε τιμές μαγειριού.
- Το βράδυ μπορείτε να απολαύσετε όλη τη σειρά κυπριακών μεζεδών (ΜΕΦΡΕΣΚΟ κρέας) σε ένα ήσυχο περιβάλλον. Τιμή €3.00 το άτομο.

Μπυραρία το «καπηλειό»

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Ζεστό περιβάλλον κοντά στη παραδοσιακή τσιμινιά.
- Ζωντανή μουσική με το Ττόμη στο μπουζούκι και τον Άγτρο στη κιθάρα.
- Διαλεγμένοι μεζέδες καπηλειού.
- Οι πιο χαμηλές τιμές μπυραρίας χωρίς καμμία υπερτίμηση για τη μουσική.

M.B.A

MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION

INDIANA CENTRAL UNIVERSITY

INTERCOLLEGE

OF MANAGEMENT AND COMMUNICATION STUDIES

17, Hetras Ave., Tel. 456892 - 456813, P.O. Box 4005, NICOSIA CYPRUS

ΑΝΤΙ-ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ

Όταν η σύνταξη του τεύχους αυτού, είχε ήδη τελειώσει, πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

ΑΞ. Κύριε

Αναφερόμεθα εις δημοσίευσμά σας περιεχόμενον εις τας 13η, 14η καί 15η σελίδας τής έκδόσεως του περιοδικού "Έντις των τειχών" του Ιανουαρίου 1987 το όποιον εκτυπείται καί κυκλοφορείται από έσας.

Τό δημοσίευμα αυτό, όνομαστικώς αναφέρεται εις τόν κ. Νίκον Παναγιώτου καί συνιστά σοβαροτάτην δυσφήμισιν τούτου.

Υπό τās περιστάσεις ένετάλημεν παρά του κ. Νίκου Παναγιώτου όπως ζητήσωμεν από σας τά ακόλουθα:

- (1) Πλήρη άπολογίαν άνασκειάζουσα τούς δυσφημιστικούς διά τόν πελάτην μας ισχυρισμούς καί ή όποια άφοϋ έγκριθη από ήμάς να δημοσιευθη εις τήν έπομένην έκδοσιν του ως άνω περιοδικού σας εις θέσιν τήν όποιαν ήμείς θα έπιλέξωμεν.
- (2) Ανάληψιν ύποχρεώσεως από ήμάς όπως μή συνεχίσετε ή έπαναλάβετε παρομοίας φύσεως δημοσιεύματα διά τόν πελάτην μας.

Εϋελπιστοϋμεν ότι θα συνεργασθητε μαζί μας επί του ως άνω θέματος.

Διατελοϋμεν
ΜΑΡΚΙΔΗ & ΜΑΡΚΙΔΗ

Εμμανουήλ
Έρμιόνη Μαρκίδου

Ομολογοϋμε ότι σκεφθηκαμε αμέσως την πιθανότητα να ικανοποιήσουμε τις απαιτήσεις της επιστολής και να «τελειώνουμε». Σε περίπτωση που πράγματι υπάρχει λίβελλος, τα δικαστικά έξοδα και το πιθανό πρόστιμο μπορούν εύκολα να στοιχίσουν την ύπαρξη του περιοδικού μας. Επιπλέον μια άρνηση μας να «συνεργασθούμε μαζί σας επί του ως άνω θέματος» θα μπορούσε να παρεξηγηθεί, από τους «κακούς αναγνώστες», σαν υποστήριξη του βιβλίου «Ιστορία της Νεώτερης Κυπριακής Λογοτεχνίας» («ΙΝΚΛ»).

Η άποψη μας για την «ΙΝΚΛ» είναι εξ' ολοκλήρου αρνητική. Παρ' όλα αυτά δεν την έχουμε εκφράσει, διότι επί του παρόντος, δεν είμαστε σε θέση να την τεκμηριώσουμε επαρκώς. Διαφρονούμε με τις ήδη γνωστές κριτικές και δεν μπορούμε, έστω για χάριν ευκολίας, να προσυπογράψουμε καμιά. Υπάρχουν σ' αυτές μερικά ορθά στοιχεία, που θα πρέπει όμως να συμπληρωθούν με πολλά άλλα και να ενταχθούν σε ένα συνολικό εναλλαχτικό «σκεφτικό» πάνω στο θεμελιώδες ζήτημα της προσέγγισης της Ιστορίας και δη της Ιστορίας της λογοτεχνίας.

Τα δύο κείμενα για το ζήτημα, που εδημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος, δεν ξεφεύγουν από την πιο πάνω εκτίμηση μας και επιπλέον υποκύπτουν στην κακή συνήθεια να ντύνουν την ουσία, όταν υπάρχει, στην εμπάθεια. Ήταν, ομολογοϋμε, ένας βεβιασμένος τρόπος για να μπόιμε σαν έντυπο, στη συζήτηση για την «ΙΝΚΛ» χωρίς μάλιστα να μπορέσουμε να ξεφύγουμε από το γενικό κλίμα και να προσφέρουμε κάτι περισσότερο.

Παρ' όλα αυτά η προσφυγή στα δικαστήρια και στη χρήση του αποικιοκρατικού νόμου που διέπει ακόμα την δημόσια έκφραση, δεν μπορεί, παρά να θέτει ακόμα μεγαλύτερα εμπόδια στην οποιαδήποτε ποιοτική άνοδο της συζήτησης και στο θέμα αυτό και γενικότερα. Αντίθετα, πιστεύουμε, η κοινωνία (και οι άνθρωποι των γραμμάτων ειδικά) θα πρέπει σύσσωμη να στραφει ενάντια σ' αυτό το νόμο και να δουλέψει για τη μέγιστη επέχταση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης. Η τυχόν ασυδοσία που μπορεί να προκύψει ως μείνει στην κρίση των αναγνώστων, τα ωφελήματα θάναυ ανεκτίμητης αξίας.

Για τον πιο πάνω λόγο και χωρίς ακόμα να ξέρουμε αν υπάρχει ή αν δεν υπάρχει λίβελλος, δεν μπορούμε να απολογηθούμε, εθελοντικά. Θα εκτιμούσαμε ωστόσο ιδιαίτερα, τυχόν απόφαση του κ. Ν. Παναγιώτου να μην δώσει νομική συνέχεια σ' αυτή την υπόθεση. Το περιοδικό μας θα φιλοξενούσε με ευχαρίστηση τις απόψεις του.

Το γερμανικό ντουέτο Sack im Pack παρήγαγε μια δεύτερη φορά από την Αυστρία. Αυτή τη φορά δεν πηδούσε σε κινηματογράφους, αλλά στην Θεατρική Δυναμική δράση όπως αναφέρεται και στην ομιλία τεχνική τους μεθόδου. Πρόκειται για τους Dieter Baum και Heini Meier οι οποίοι αφού μάθησαν κατά κάποιον τρόπο τη μέθοδο από τον ίδιο τον μέθοδο, ετοίμασαν τρεις παραστάσεις παιχνίδια που καθιερώθηκαν δημοτικά Αυστρίας, Κροατίας και στην Πύλη Αμμοχώστου. Αξιοσημείωτο και απολαυστικό ήταν το μάθημα των παιδιών στο Υπερσάκ με την μέθοδο του «μαγικού σακί» και την τεχνική του Σάκκου.

Η 12χρονη ομάδα «επινοήσαντες» από τους Dieter και Heini μετέβησαν για 15 συνεχόμενες μέρες στο κολοβόλι της Αρσένιας Οικονομίας η οποία και επιτηρείται και από την φιλοξενία του ντουέτου. Την παρουσίαση της Αρσένιας και του Sack im Pack υποστήριξε το Υπουργείο Εξωτερικών της Ο.Δ. Γερμανίας και η Μαθητική Επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας της Γερμανίας.

Ορισμένοι εκπαιδευτές τους της προετοιμασίας αυτής σκέφτηκαν ότι των μεθόδων, έρχομε από το γυμνάσιο των παιδιών της ομάδας. Η Μαθητική Επιτροπή, το πολιτιστικό κέντρο του δήμου Λαγκαράς, η Δ.Α.Κ. οι άλλοι οργανισμοί και «επίσης» όλοι που προσκόλλησαν δεν κινήθηκαν με την παρουσία τους τις παραστάσεις παιχνίδια.

ΜΗΝ ΔΙΔΑΤΕ ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΞΟ;

Για να δώσουμε μια γεύση της Θεατρικής Δυναμικής Δράσης σε όσους δεν παρακολούθησαν στην Πύλη Αμμοχώστου στις 17 του Γενάρη δίνουμε εκτός από τις φωτογραφίες και μια «επινοήσιμη» του παραμυθένιου παιχνιδιού που καίχτηκε απ' όλα τα παιδιά που είχαν την τύχη να βρεθούν εκεί.

Οι κλόουν
Μετά από μια σύντομη κωμική πράξη των τριών κλόουν χρωμάτων που εδύνησαν κάτω τους θεατές έγινε ο διαχωρισμός των παιδικών ομάδων. Κάθε κλόουν με την βοήθεια του χρώματος του στο χέρι έβαφε τις μύτες των παιδιών.

Οι «γονείς» και τα «παιδιά»
Στη συνέχεια οι «γονείς» έδειξαν την μηχανικότητα

της σημερινής αγχωτικής ζωής και τα «παιδιά» το αντίθετο, την ζωντάνια τους και την αγάπη στη φύση.

Πρόσκληση στο χρωματοπάζιμο
Κάποια στιγμή το ουράνιο τόξο που δεν το προσέχουν οι μεγάλοι κακοφανίζεται και φεύγει. Έτσι μένουν όλα μαυροσπαρα. Τα «παιδιά» και οι κλόουν, όλοι μέλη της ομάδας που εκπαιδεύσαν οι δύο κωμικοί, προσκαλούν τα παιδιά για να φέρουν όλοι μαζί, να βρουν τα χρώματα κι επομένως το ουράνιο τόξο. Ο κάθε κλόουν οδηγεί τα παιδιά-θεατές που έχουν μύτη του χρώματος του στη χώρα του. Εκεί τα παιδιά παίζουν διάφορα παιχνίδια μέχρι να φτάσουν στο δρόμο που φυλάει ένα από τα τρία βασικά χρώματα.

Μπλε χώρα
Ας δούμε για παράδειγμα τι γινόταν στην μπλε χώρα.

«ΓΕΜΙΣΕ ΚΑΙ ΠΑΡΕ» ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΞΟ

γράφει ο γιόργος θεοδούλου

Επιγύμναση στην Θεατρική Δυναμική Δράση.

κι έσπασαν τη φύσας της ουράς του. Αυτό ήταν και το τέλος του. Όλα τα παιδιά ακολούθησαν το δρόμο στην φυλακή του όπου θα μείνανε. Εκεί βρέθηκε και το μπλε χρώμα που έκρηξε. Παίρνοντας το μπλε - χρωμάδι διαφόρων σχημάτων βγήκαν μαζί με τον κλόουν από την μπλε χώρα και πήγαν πίσω όπου ήταν το άχρωμο ουράνιο τόξο. Εκεί κόλλησαν στη λουρίδα του μπλε, τα μπλε χρωμάτια.

Ξαναγορνίζουν τα χρώματα

Συγχρότως ήλθαν και τα παιδιά του κόκκινου και του κίτρινου και κόλλησαν τα δικά τους.

Έτσι ξανάλαμψε μεγαλοπρεπές το ουράνιο τόξο ανάμεσα στους χορούς και τα τραγούδια παιδιών και μεγάλων.

Θεατρική δυναμική δράση

Μια σύντομη συζήτηση είχαμε με τους δύο κωμικούς που αποτελούν το Sack im Pack για την

ΕΝΤΟΣ: Ποιά η φιλοσοφία αυτής της μεθόδου και ποιό οι στόχοι της;

Dieter: Με την μέθοδο μας υποχρεώνουμε τα παιδιά να μην παραμένουν παθητικοί θεατές. Δεν βλέπουν ή ακούν μόνο. Μπαίνουν στην ιστορία. Ανεβαίνουν στην «σκηνή». Σε εισαγωγικά η σκηνή, διότι ολος ο χώρος όπου παίζουμε είναι σκηνή. Όπως στην Πύλη Αμμοχώστου που ήταν όλο το πάρκο. Κι έτσι συμμετέχοντας όλα τα παιδιά χρησιμοποιούν όλες τις αισθήσεις τους, την κίνηση την έκφραση τους... Αυτή είναι η διαφορά με το παιδικό θέατρο, όπου τα παιδιά είναι μέτοχοι θεατές.

Heini: Η έμφαση δίνεται στην εμπειρία. Δεν προσπαθούμε να κάνουμε τα παιδιά ηθοποιούς. Η Θεατρική Δυναμική Δράση προσφέρει ποικιλία κινήτρων για δράση, εμπειρία. Ανοίγει «πόρτες» στα παιδιά προωθείται η σφαιρική αντίληψη και η ανακάλυψη και δραστηριοποίηση όλων των δυνατοτήτων τους.

Παράδειγμα όταν βλέπουμε ένα λουλούδι το βλέπουμε μόνο συνολικά και το πολύ να το μερισιτούμε. Ασχολούμενοι όμως μ' αυτό μπορούμε να δούμε κι άλλα στοιχεία του όπως το φύλλο του. Κι αν θέλουμε να δούμε πιο πολλά σημεία του προχωρούμε στο μικροσκόπιο. Μ' αυτό θα δούμε τα «αντίγραφα» του κι άλλες λεπτομέρειες. Έτσι το γνωρίζουμε καλύτερα και σφαιρικά.

Αυτός ο τρόπος εμπειριών κι αντιμετώπισης της ζωής προσφέρεται με την μέθοδο μας στα παιδιά.

ΕΝΤΟΣ: Η εφαρμογή αυτή της μεθόδου έφερε κάποια κριτική αποτελέσματα ή είναι βεβιακά μακροπρόθεσμη η επίδραση της;

Heini: Ως τώρα δουλεύαμε μόνο με παιδιά στη Γερμανία. Πρώτη φορά είχα-

μέθοδο της Θεατρικής Δυναμικής Δράσης που εφαρμόζουν βεβιακά σε παιδιά.

με εμπειρία αυτής της μεθόδου με παιδιά άλλης χώρας. Γι' αυτό ήταν και για μας σημαντική η εμπειρία με τα Κυπρίο-παιδιά.

Τα παιδιά στην χώρα μας κάμψαν μέ-ος με πολλές επικυλοδίες. Φοβούνταν πως δεν ήξεραν να παίξουν θέατρο, να τραγουδήσουν ή να χορέψουν και μάλιστα αγνώστους ρόλους τραγούδια και χορούς.

Η δουλειά μας ήταν να ξεπαρραφούμε τα παιδιά. Να τους ευφραίσουμε αυτοπεποίθηση. Αυτή είναι και η σημαντικότερη προσφορά της μεθόδου μας.

Dieter: Τα παιδιά εδώ στον τόπο σας αντιμετώπισαν πιο θαρραλέα τις παραστάσεις παιχνίδια μας. Έλαβαν μέρος χωρίς πολλούς ενδοιασμούς.

ΕΝΤΟΣ: Μ' άλλα λόγια δεν είχατε ηθοποιούς όπως πολλοί νομίζουν;

Heini: Σίγουρα όχι. Δεν παίζουμε θέατρο. Δεν είμαστε ηθοποιοί. Η δουλειά μας είναι να προσφέρουμε την ευκαιρία στα παιδιά να εξερευνηθούν τις δυνατότητες τους και στη συνέχεια να εκφραστούν.

Dieter: Κάθε άνθρωπος, παιδί ή ενήλικας, χρειάζεται ποικιλία τρόπων έκφρασης. Δεν ικανοποιείται μόνο με τις λέξεις. Έχει ανάγκη της έκφρασης με το γράψιμο, το σχέδιο, τον χορό, την κίνηση... Έτσι κι αν δεν τα «καταφέρνει» όπως μπορεί να νομίζουν οι άλλοι. Σημασία έχει η έκφραση κι όχι η «επιτυχία». Όπως την θεωρούν οι άλλοι.

Με το να πούμε σ' ένα παιδί «τί ωραίο σχέδιο» ή «μπράβο σου τραγουδάς σαν τον τάδε» δεν πετυχαίνουμε σπουδαία πράγματα. Κάθε παιδί κάνει το καλύτερο για τον εαυτό του.

Δεν είναι σοφό να συγκρίνουμε την ποιότητα έκφρασης των παιδιών.

νηση για συμμετοχή. Δυστυχώς η προσπάθεια κατέρρευσε και πάλι μετά από παρεμβάσεις και εντάσεις που προέρχονταν κυρίως από την πλευρά της Τ/Κ ηγεσίας.

Παρά την απλή έκβαση της «διάσκεψης», θέλουμε να επισημάνουμε τη σημαντικότητα του επιχειρήματος και τα σημαντικά βήματα που σημειώθηκαν σε αυτή τη προσπάθεια. Κατ' αρχάς το γεγονός και μόνο ότι παρά την πάροδο δεκαετιών τώρα χρόνων από την εισβολή και την αποκοπή της μιας κοινότητας από την άλλη, συνεχίζουν να γίνονται προσπάθειες για συνέχιση ή επανακατάσταση της επικοινωνίας είναι από μόνο του σημαντικό και αποτελεί άθλο. Θάθελα να τονίσω εδώ το γεγονός ότι η πρωτοβουλία σε κάθε περίπτωση ξεκίνησαν από εκπροσώπους του λαού (όσοι και αν η Εκπαιδευτική οργάνωση «Ώλοι της Κύπρου» περιλαμβάνει και γνωστές πολιτικές προσωπικότητες που προσδίδουν μεγαλύτερο κύρος στην προσπάθεια). Δεν είναι τυχαίο που και η προσπάθεια Θεοδωράκη ξεκίνησε με την επιτροπή «Φίλιας των Λαών». Αυτές οι προσπάθειες δείχνουν ότι η ανάγκη και η επιθυμία για συνεννόηση βγαίνει μέσα από τον λαό και δεν είναι κάτι φτιαχτό που κάποιοι ξένοι προσβέβουν.

Είναι επίσης πολύ σημαντικό το γεγονός ότι η διάσκεψη προχώρησε σε διατύπωση κοινής διακήρυξης που αρχικά τουλάχιστον έγινε αποδεκτή από την πλειοψηφία των παρευρισκομένων και αποσύρθηκε μόνο μετά από τις παρεμβάσεις Ντενκτάς. Η διακήρυξη αυτή αποτελεί ιστορικό ντοκουμέντο, για αυτό και την δημοσιεύουμε εδώ μαζί με

το συναπτόμενο κατάλογο μέτρων ή δραστηριοτήτων που συμφωνήθηκαν σαν βήματα προς την υλοποίηση των αρχών της κοινής διακήρυξης.

Ποιά είναι το συμπέρασμα μας; Σίγουρα δεν είμαστε ρομαντικοί και δεν πιστεύουμε ότι οι δύο ηγεσίες (ειδικά η Τ/Κ που έχει πιο πολλά να χάσει από την επιτυχία της επαναπροσέγγισης) θα αφήσουν τέτοιες προσπάθειες να εισέλθουν ανεξάρτητα από τα συγκεκριμένα συμφέροντα που η κάθε πλευρά διακυβεύει ανά πάσα στιγμή. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είναι χρέος μας να παλεύουμε για μια σωστή θέση. Σίγουρα ξέρουμε ότι τέτοιες προσπάθειες είναι σε μεγάλο βαθμό καταδικασμένες σε αποτυχία όταν ο Ντενκτάς κρατά την «κάνη του πιστολιού» στραμμένη στο μέτωπό μας... Όταν ο Ντενκτάς μπορεί να

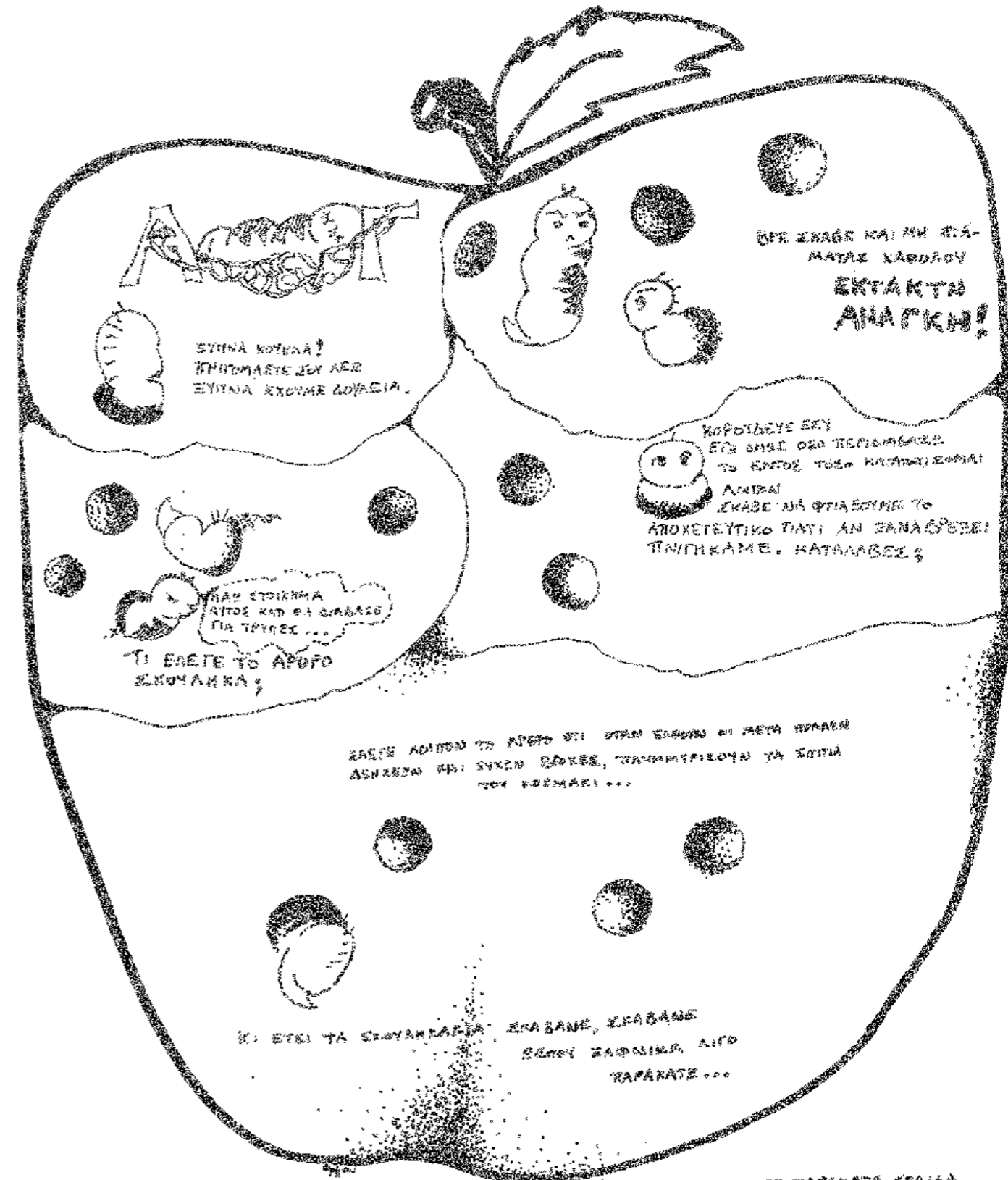
σταματήσει τέτοιες προσπάθειες όποτε θελήσει...

Για αυτό ακριβώς τον λόγο όσοι πιστεύουν στην συνεννόηση έχουν χρέος να προσέχουν ακόμα πιο πολύ τους οποιουδήποτε χειρισμούς τους. Όσο πιο εύκολα αποτυγχάνουν τέτοιες προσπάθειες τόσο πιο δύσκολη γίνεται η «επιθεση» της συνεννόησης, και τόσο πιο πολλά επιχειρήματα δίνουν στα χέρια των πολεμών της. Η κριτική μας για την «διάσκεψη» περιστρέφεται ακριβώς γύρω από την σύνθεση των ομάδων που πήραν μέρος. Γιατί να πάρουν μέρος εκπρόσωποι που πρόσκειντο προς τον Ντενκτάς; Υπήρχε περίπτωση να μην διευκολύνουν την προσπάθεια του τελευταίου για να οδηγήσει σε αδιέξοδο και αποτυχία την συνάντηση;

Η πρωτοβουλία του Θεοδωράκη, πιο σωστά, απηχίστηκε σε μονάδες προσηγμένα επιλεγμένους μέσα στον ευρύ, αγωνιστικό οριστικό χώρο. Γιατί όμως να διασυνδέη η προσπάθεια με την αστοχή θέση για διήλογο των κρατών;

1. Βλέπε συζήτηση σε προηγούμενο τεύχος του Εντός όπου ο Πρόεδρος Πρωτόκολλου υποστηρίζει μια τέτοια θέση σε σχέση με τις συναντήσεις Ε/Κ και Τ/Κ «επιστημονικά» — όπως τους βόλεψε ο τύπος — στο Λήδα Παλάς. Οι προσπάθειες αυτές λανθασμένα αποδοθήκαν στον Αμερικανό καθηγητή του πανεπιστημίου Yale. Τουναντίον άρχισαν από ομάδα Ε/Κ που σε εβδομαδιαίες της συναντήσεις για συζήτηση της πολιτικής κατάστασης στην Κύπρο ενόησαν την απουσία επικοινωνίας με τους Τ/Κ σαν σημαντικό πρόβλημα και επέδωξε μέσω του Αμερικανού καθηγητή να έρθει σε επαφή με Τ/Κ που να ενδιαφέρονται να συζητήσουν θέματα σχετικά με την επαναπροσέγγιση.

ΤΟ ΜΗΛΟ ΤΟΥ ΕΝΤΟΣ

ΟΡΕ ΣΚΑΒΕ ΚΑΙ ΜΗ ΚΑΛΑΜΑΤΕ ΚΑΡΔΑΝΟΥ
ΕΚΤΑΚΤΗ
ΑΝΑΓΚΗ!

ΣΥΝΑ ΚΟΡΕΛΑ!
ΚΗΤΟΜΑΤΕ ΔΕΥ ΑΕΕ
ΣΥΝΑ ΚΧΟΥΜΕ ΔΙΩΡΕΙΑ.

ΚΟΡΕΛΕΥΕ ΕΣΥ
ΕΤΣΙ ΟΜΕΙ ΟΣΟ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΕΣ
ΤΟ ΕΣΤΟΣ ΤΟΣΟ ΚΑΤΑΡΧΗ ΕΡΜΑΙ
ΑΝΤΙΘΑ
ΣΚΑΒΕ ΝΑ ΦΤΙΑΣΙΜΕ ΤΟ
ΚΠΟΧΕΥΤΙΚΟ ΤΙΑΤΙ ΑΝ ΣΑΝΑ ΕΡΘΕΙ
ΠΛΗΓΗ ΚΑΜΕ. ΚΑΤΑΛΑΒΕΣ Σ

ΤΙ ΕΡΕΤΕ ΤΟ ΑΡΦΟ
ΣΚΟΥΛΗ ΚΑ;

ΣΑΒΕ ΑΔΙΠΩΝ ΤΟ ΑΡΦΟ ΟΤΙ ΟΤΑΝ ΕΛΘΩΝ ΟΙ ΜΕΤΑ ΠΡΑΞΕΝ
ΔΕΝΑΚΩΝ ΜΗΙ ΣΥΚΕΝ ΕΔΟΚΕΣ, ΠΑΡΑΜΗΤΡΕΟΥΝ ΤΑ ΕΣΤΙΑ
ΤΟΙ ΚΕΜΑΙ...

ΚΙ ΕΣΤΙ ΤΑ ΣΥΝΑΚΑΛΙΑ ΣΚΑΒΑΜΕ, ΣΚΑΒΑΜΕ
ΣΑΒΕΝ ΣΑΦΩΣΙΑ ΑΙΓΟ
ΚΑΡΑΚΑΤΕ...

... ΣΕ ΚΑΡΑΚΑΤΕ ΣΕΙΛΙΑ
ΔΗΛΑΔΗ...

ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΠΟΥ ΕΙΝΕ ΔΕΚΤΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΣ 4 12 1986

- Είμαστε υπέρ της επαναπροσέγγισης των δυο κοινοτήτων μας, για να προωθηθεί η αμοιβαία κατανόηση και εμπιστοσύνη, που είναι αναγκαία για μια δίκαιη και βιώσιμη λύση που θα οδηγήσει σε επανένωση της Κύπρου πάνω σε μια διζωνική, δικαιοδική ομόσπονδη βάση.
- Πρέπει να ενθαρρυνθούν πολιτιστικές ανταλλαγές και κοινές κοινωνικές και αθλητικές εκδηλώσεις και ερείς που μετέχουμε στη Διάσκεψη θα πρόδραμε ότι μπορούμε για να προωθήσουμε τέτοιες δραστηριότητες όπως αυτές που αναφέρονται στον Πίνακα που επισυνάπτεται.
- Πιστεύουμε ότι η νεολαία πρέπει να μεγαλώσει μέσα σε κλίμα δικαιοδικής φιλίας και ότι πρέπει να αναληφθεί η αναθεώρηση των διδακτικών βιβλίων της ιστορίας ώστε να απαλειφθούν η διασείραση, η εχθρότητα και η προκατάληψη μεταξύ των δυο κοινοτήτων.
- Το οικονομικό ανισοζύγιο μεταξύ των δυο κοινοτήτων απαιτεί δυνατότητες κινδύνου και πρέπει να γεφυρωθεί. Συμφωνούμε να προσπαθήσουμε να επηρεάσουμε αυτούς που παίρνουν αποφάσεις και από τις δυο κοινότητες, να εφαρμόσουν τις Συμφωνίες Κορυφής, να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα για την ολοκλήρωση της κατάστασης στη νήσο και να θέσουν τα οικονομικά θεμέλια για την προβλεπόμενη ομοσπονδιακή διάρθρωση.
- Οι προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για μια δίκαιη λύση πρέπει να συνεχιστούν με την αποφασιστικότητα να μιτάχουν. Αισθανόμεθα καθήκον μας να υποστηρίξουμε τις προσπάθειες του.

ΣΥΝΑΠΤΟΜΕΝΟ

- Ανταλλαγές
  - Πολιτιστικές εκδηλώσεις
  - Αθλητικές συναντήσεις
  - Επαγγελματικές Οργανώσεις
  - Συναντήσεις επιχειρηματιών
  - Συναντήσεις συνδικαλιστικών ηγετών
  - Συναντήσεις δημοσιογράφων
- Συναντήσεις ομάδων ειδικών για συζήτηση:
  - Διατήρηση του περιβάλλοντος και οικολογία
  - Θέρματα Υγείας
  - Διατήρηση εθνικής κληρονομιάς
  - Διατήρηση και συντήρηση εθνικών μνημείων
  - Θεμάτων Οικονομίας
  - Εμπειρόματα Θέρματα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
  - Ίδρυση Πανεπιστημίου και για τις δυο κοινότητες.
- Οι μετέχοντες εξέφρασαν τη κερθερία τους να συνεχίσουν τις επαφές τους, χωρίς επιρροισμό των πολιτικών θέσεων των δυο πλευρών.

Συνέντευξη
πρωτότυπο βραζιλιάνου

«Η άνοδος και η πτώση της κυπριακής δημοκρατίας»

Ο Κύπριος πανεπιστημιακός Κυριάκος Μαρκίδης διδάσκει από το 1972 στο Πανεπιστήμιο του Μάινε. Περιλαμβάνεται μεταξύ των λίγων διατηρούντων επιστημόνων μας που ασχολήθηκαν με το βασικότερο πρόβλημα του τόπου τους: Την πτώση της Δημοκρατίας το '74 και την εισβολή και την διαδέχθηκε.

Σε σύντομη συνέντευξη που είχαμε μαζί του με αφορμή το πολυσυζητημένο βιβλίο του «Η άνοδος και η πτώση της κυπριακής δημοκρατίας» μας σκιαγράφησε κατά την άποψη του τα αίτια της καταστροφής της Κύπρου.

— Πώς άρχισες τους προβληματισμούς σου για το Κυπριακό;

Έτυχε να είμαι στην Κύπρο κατά το πραξικόπημα και την πρώτη εισβολή. Έπαιρνα σημειώσεις και μελετούσα τα γεγονότα. Με βοήθησε σ' αυτό και μια άλλη δουλειά που είχα κάνει παλιά για το ενωτικό κίνημα.

Απ' αυτές τις σημειώσεις γεννήθηκε η μελέτη μου που ασχολείται με τους κοινωνικούς και ιστορικούς παράγοντες που οδήγησαν στο πραξικόπημα και την εισβολή. Της έδωσα τον τίτλο "The Rise and Fall of the Cyprus Republic" δηλαδή «Η άνοδος και η πτώση της Κυπριακής Δημοκρατίας».

— Δεν υπήρξαν αντιδράσεις σ' αυτή την δουλειά σου αφού έρχεται ευθέως;

Βέβαια. Σ' ορισμένους δεν άρεσε και ίσως έχουν δίκιο... Δεν ξέρω. Αν και «πτώση της Κυπριακής Δημοκρατίας» εννοούσα φυσικά την καταστροφή που έγινε το '74. Σ' αυτή την εργασία μου μελετώ την εξέλιξη της Κυπριακής Κοινωνίας από την Τουρκοκρατία μέχρι την ανεξαρτησία και φτάνω στους παράγοντες που οδήγησαν στην καταστροφή του '74.

— Έχεις ασχοληθεί όπως είπες και με το ενωτικό κίνημα;

Ναι! Η διατριβή μου ήταν πάνω σ' αυτό. Αυτή περιέχεται σε περίληψη στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου που είπαμε.

— Αυτό το κίνημα πώς γεννήθηκε και σε τι επηρέασε τις εξελίξεις στην Κύπρο;

Το ενωτικό κίνημα το βλέπουν αντίδραση - προσπάθεια - της παραδοσιακής κυπριακής κοινωνίας να προστατευτεί.

για χρόνια. Έτσι δημιουργήθηκε η Εθνάρχια.

φθορα εθνάρχιας

— Πώς φθάρηκε αυτή;

Όταν ήρθαν οι Άγγλοι έφεραν αλλαγές που υποκάκισαν το Status της εκκλησίας. Το γεγονός ότι οι Άγγλοι δεν ανεγνώριζαν πλέον τον εθνάρχη σαν τον πολιτικό αντιπρόσωπο των Ελληνοκυπρίων τους έφερε αντιμέτωπους μ' ένα πολύ δυναμικό παράγοντα της Κυπριακής κοινωνίας.

Μετά άρχισαν οι Άγγλοι να επιβάλλουν νομοθεσίες που ήταν τελείως ασχετές με τα παραδοσιακά δεδομένα της Κυπριακής ζωής. Δηλαδή έφεραν αρκετή ένταση μέσα στην ζωή των Κυπρίων. Συνεργούσε βέβαια και η βικτωριανή νομοθεσία.

Όλα αυτά δημιούργησαν τους παράγοντες που βοήθησαν την ιδεολογία της Ένωσης να ριζώσει.

αριστερό κίνημα

Μετά το '40 δημιουργήθηκε άλλος παράγοντας. Αυτός του αριστερού κινήματος, που άρχισε, λόγω της εξέλιξης του, να ανταγωνίζεται τις παραδοσιακές τάξεις.

Και βλέπουμε τότε την αριστερά μαζί με τη δεξιά να ανταγωνίζονται ποιος θα πάρει τα σκήπτρα της κυπριακής κοινωνίας.

— Γιατί όμως στο τέλος τα πήρε η δεξιά;

Το ενωτικό κίνημα αναπτύχθηκε σε μια περίοδο που υπήρχε μεγάλη ένταση μεταξύ εκκλησίας και αριστεράς. Όποιος έπαιρνε στα χέρια του αυτό το κίνημα, το ριζοσπαστικό και αντιβικτωριανικό - όπως ήταν τότε - είχε τελικά την εξουσία, διότι οι Άγγλοι μ' αυτόν, θα διαπραγματεύονταν λύση του Κυπριακού.

Μετά το '60 η αριστερά κατατροπώθηκε. Η εκκλησία έπαιξε τον πιο σημαντικό της ρόλο σε μια εποχή που οι δομικές βάσεις της ήταν πολύ περιορισμένες.

Η μοιραζομαζία δεν είχε τη δύναμη να αντιμετωπίσει την ανάπτυξη της αριστεράς και πήγε προς την εκκλησία. Έτσι έφεραν μέσα στο χορό και εκπρόσωπο της για να τους προστατεύσει από τον κίνδυνο της αριστεράς, όπως τον έβλεπαν.

Δηλαδή βλέπουμε ότι πριν υπήρχε μια πλατφόρμα που μπορούσε να εξελιχθεί μια πολιτική ηγεσία έξω από την εκκλησία. Αλλά από την δικτατορία του

Πάλμερ και μετά βλέπουμε πως αυτή διαλύθηκε και γι' αυτό αναπτύχθηκε η αριστερά. Οι δεξίες δυνάμεις, δηλαδή οι αδύνατες σοσιακές τάξεις, είδαν κίνδυνο από τ' αριστερά. Οπότε πού θα πήγαιναν για προστασία; Στην εκκλησία.

Ο Εθνάρχης, μόνος εκπρόσωπος του λαού, κι όλη αυτή η ηνσιαστική - διαμάχη - έκανε σχεδόν αδύνατη μια ορθολογική αντιμετώπιση του πολιτικού μας προβλήματος.

Γι' αυτό κι απελευθερίστηκε σπυδαιότερα πρόσφεραν σαν λύση οι Άγγλοι, αυτοδίκαιη κλπ. Η μόνη λύση που ήθελε τότε η ηγεσία μας ήταν Ένωση και μόνο Ένωση. Και πήγαμε σ' αυτή την εμμονή μέχρι το '58. Σ' αυτό και χάσαμε τις ευκαιρίες του Χάρτιγκ, Ράιλιφ και άλλων. Οι χαμένες ευκαιρίες όπως λέγονται.

— Είναι πώς το '60 κατατροπώθηκε η αριστερά. Μα αυτό δεν έγινε από το δημοψήφισμα του '55;

Αν και από το '40 εντάθηκε το αριστερό κίνημα, εντάχθηκε στο δημοψήφισμα 90% ψήφισε υπέρ της Ένωσης.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει και πολλά πράγματα. Απλώς δείχνει ότι μέχρι τότε ήταν μεγάλη η ένταση του ενωτικού κινήματος και επηρέαζε και τους αριστερούς. Ήταν πατριώτες κι αυτοί και τότε Ένωση σήμαινε πατριωτισμό.

καθε πατριωτής ήταν ενωτικός

Επίσης η τάση προς αυτό το κίνημα και η μονοπόληση του από τις δεξιές δυνάμεις υποχρέωσαν την αριστερά που έχανε την πρωτοπορία να υπερδραματίζει υπέρ της Ένωσης.

Έτσι μέσα σ' αυτό το κλίμα δεν μπορούσε να αντιμετωπιστεί ορθολογικά το ενωτικό κίνημα και να πούμε «ας δεχτούμε τώρα αυτοκυβέρνηση κι αργότερα μπορεί να γίνει η Ένωση». Όταν μάλλον θα αυτοκυβερνημαστέ.

Δεν μπορούμε εμείς οι Κύπριοι να δούμε σχέση μεταξύ αλφίας - αποτελεσματικό, ή δεν μπορούμε να καταλάβουμε ότι κάτι που θέλουμε αν το επιδιώξουμε απ' ευθείας ίσως το χάσουμε, και δημιουργήσουμε τελείως αντίθετες καταστάσεις

που θα κάνουν αυτό που θέλουμε ανέφικτο.

— Δηλαδή αν δεν υπήρχε το ενωτικό κίνημα μπορούσε να επιτευχθεί η Ένωση;

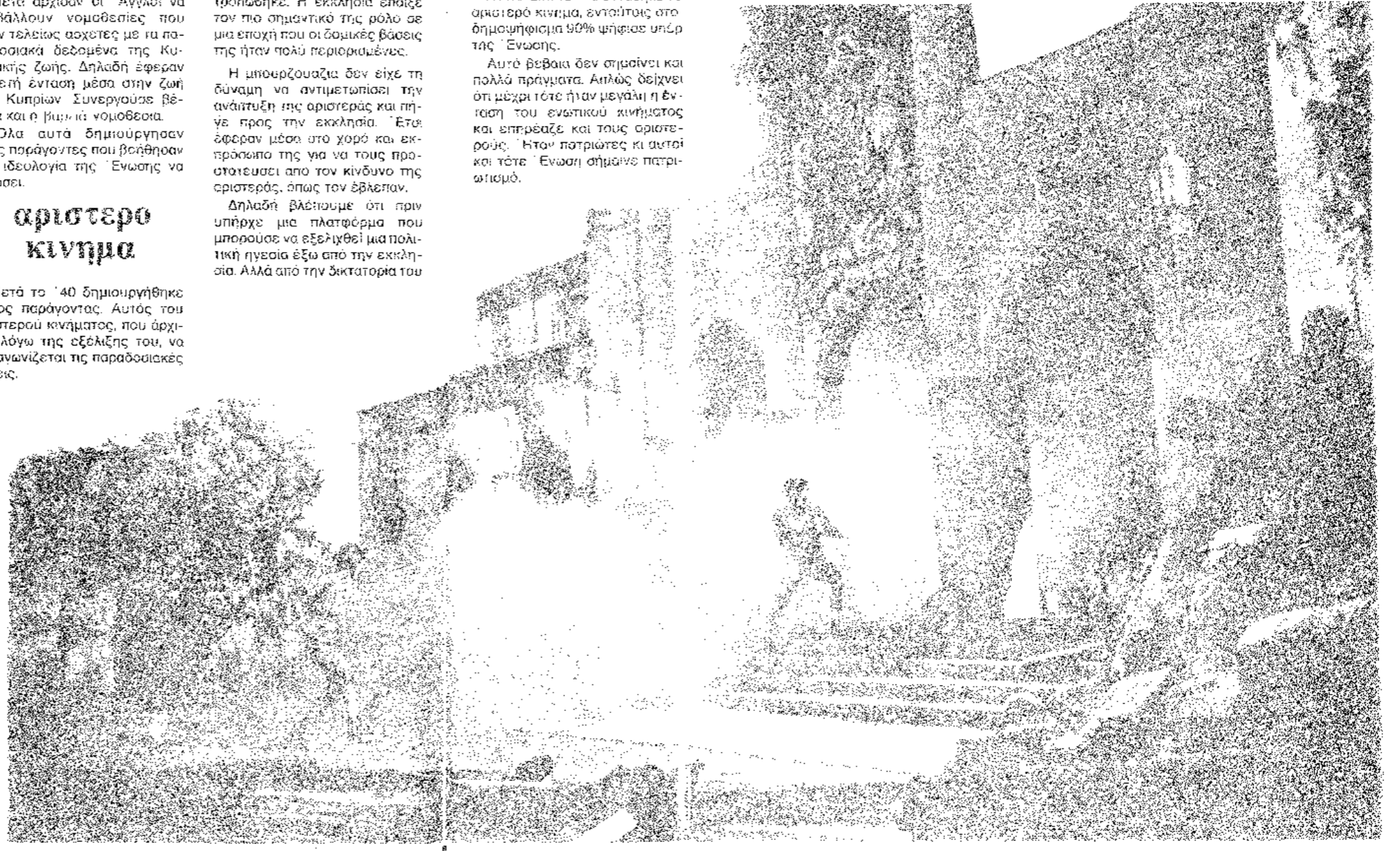
Μ' αυτό πάλι να πω απλώς ότι ένας παράγοντας που έκανε ανέφικτη την Ένωση είναι το ίδιο το ενωτικό κίνημα κι ο ανταγωνισμός ποιος θα παίξει τον σημαντικότερο ρόλο, να φανεί πιο εθνικιστής, πιο πρωτοπόρος, πιο σκληρός.

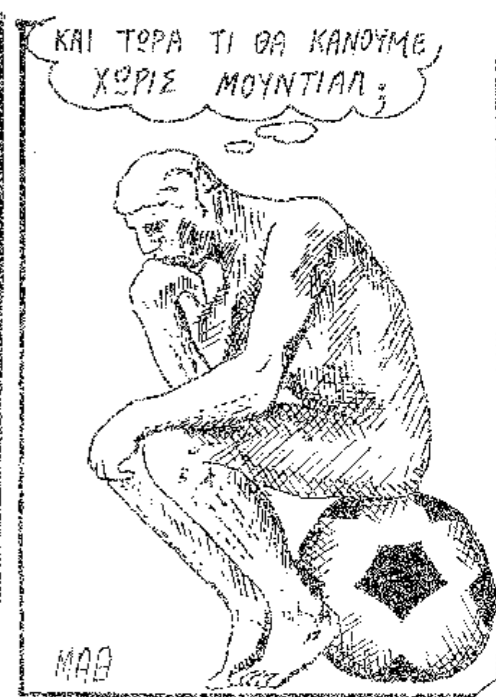
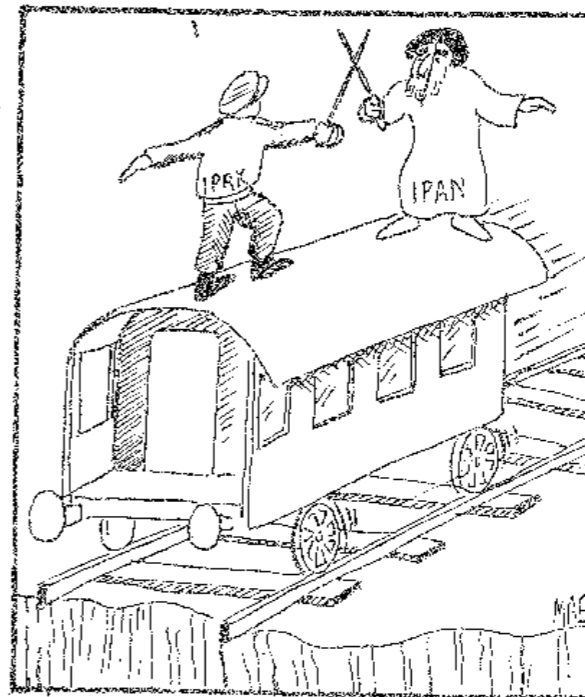
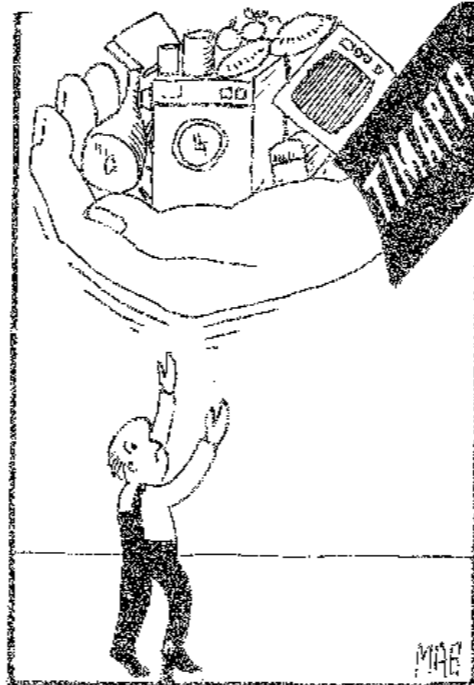
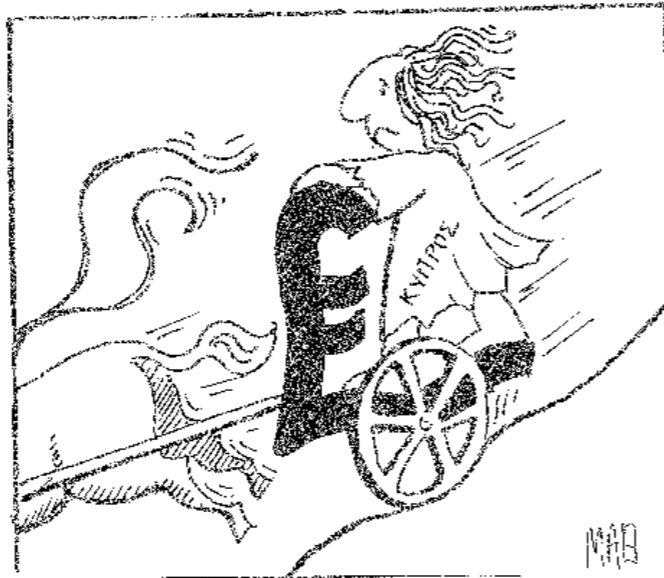
— Η Ένωση δηλαδή αυτοκυβερνηση;

Ναι, διότι όπως είπα δημιουργήσε τις καταστάσεις που την απέκλεισαν.

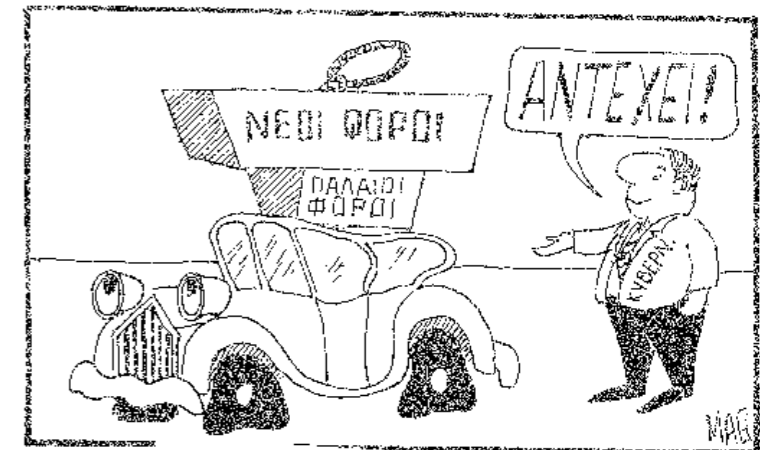
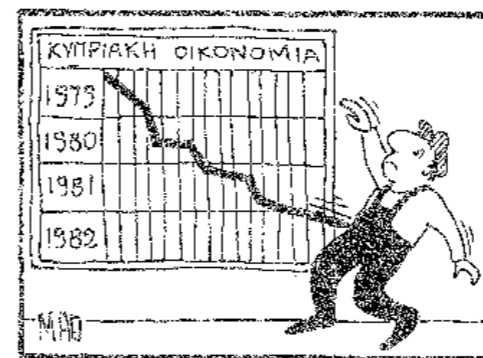
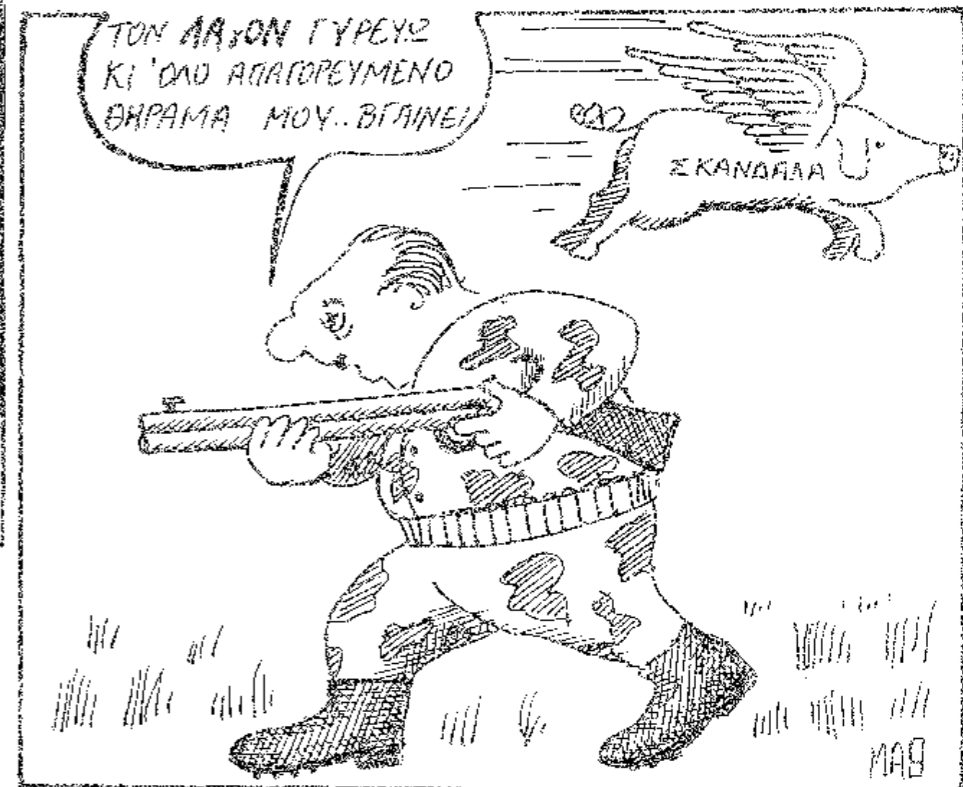
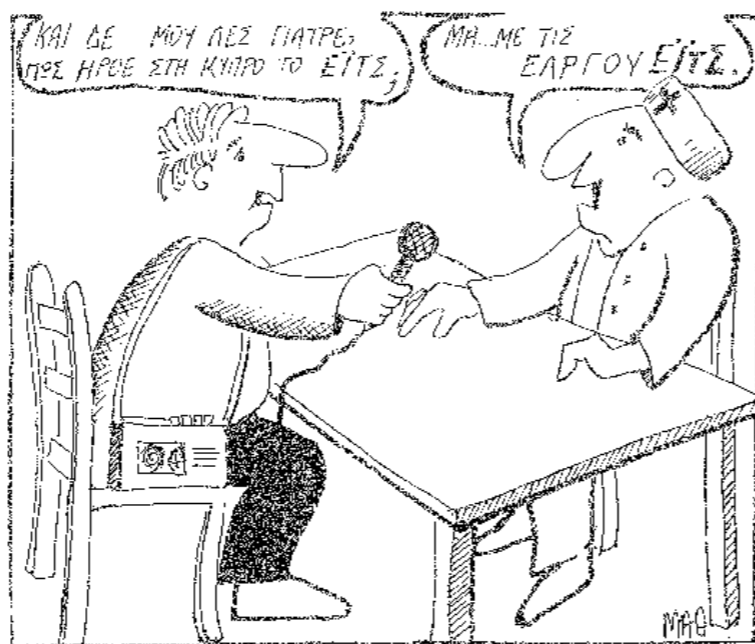
Αυτό από τον Κύπριο Πανεπιστημιακό Κυριάκο Μαρκίδη για τους παράγοντες που έφεραν την καταστροφή. Η συνέντευξη στηρίχθηκε όπως αναφέραμε και στην αρχή, στο βιβλίο του "The Rise and Fall of the Cyprus Republic".

Σ' αυτό υπάρχουν και οι αναλύσεις όπως περιληπτικά αναφέρθηκαν στη συνέντευξη.

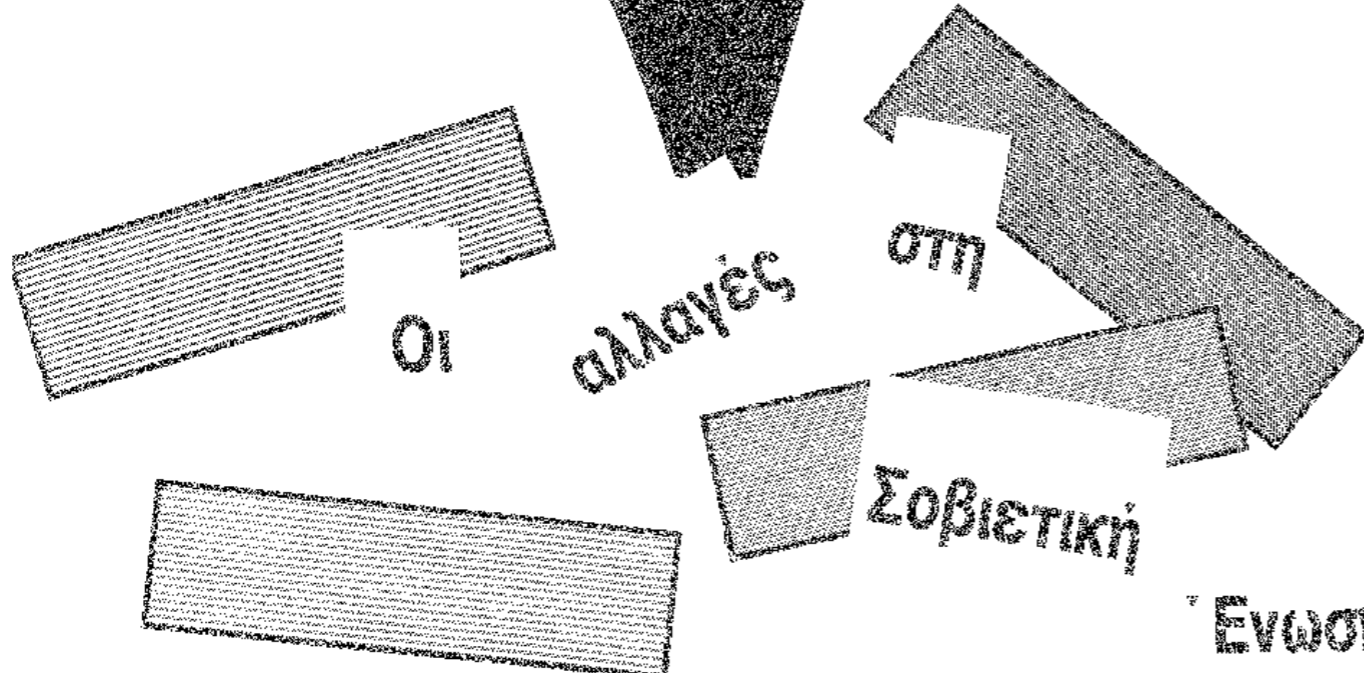

δύο σελίδες μαριος αθηναίτης
(από το πρόσθετος και πρώτο του αλφίου)

Πού το πάει ο κ. Γκορμπατσώφ;

Ενα κείμενο του Κωστή Αχιωτή από την Αθήνα είναι έδραση της συνέντευξη αυτή με το γνωστό από τα άρθρα του στο «Βήμα», το «Άντι», τον «Σχολιαστή» και άλλα έντυπα, Μιχάλη Ράπη. Η συνέντευξη αυτή βοηθά στο «κλίμα» του «λόγου» του Γκορμπατσώφ προς 40 Σοβιετικούς πηγές, που δημοσιεύουμε σε άλλες σελίδες.

Ενα κείμενο του Κωστή Αχιωτή από την Αθήνα είναι έδραση της συνέντευξη αυτή με το γνωστό από τα άρθρα του στο «Βήμα», το «Άντι», τον «Σχολιαστή» και άλλα έντυπα, Μιχάλη Ράπη. Η συνέντευξη αυτή βοηθά στο «κλίμα» του «λόγου» του Γκορμπατσώφ προς 40 Σοβιετικούς πηγές, που δημοσιεύουμε σε άλλες σελίδες.

Κ.Α.: Τι αλλαγές γίνονται στη Σοβιετική Ένωση αυτήν την εποχή; Είναι αλλαγές προς το καλύτερο ή το χειρότερο;

Μ.Ρ.: Με την ανάδειξη και ισχυροποίηση της νέας σοβιετικής ηγεσίας του Μ. Γκορμπατσώφ, επιχειρείται αυτόν τον καιρό μια πραγματική «Επανάσταση» αυτή — όπως επιμένει να την χαρακτηρίζει ο Μ.Γ. — έγινε αναγκαία για να μπορέσει η οικονομία της χώρας, υπερευαγροκεντρική και υπεργραφειοκρατικοποιημένη, να αποκτήσει κάποια μεγαλύτερη ελαστικότητα, να μπορέσει κάπως να «αφομοιώσει» τις καινούργιες παραγωγικές δυνάμεις, να αναπτύξει την παραγωγικότητα της. Αλλά οποιαδήποτε Νέα Οικονομική Πολιτική συνεπάγεται αναγκαστικά και αλλαγές στον πολιτικό, κοινωνικό, και εξωτερικό ακόμα τομέα.

Κ.Α.: Γιατί γίνεται κατά τη γνώμη σας αυτές οι αλλαγές; Υπάρχει μήπως σχέση με την εντεινόμενη κούρσα των εξοπλισμών; Μήπως οι

αλλαγές αυτές σχετίζονται με κάποια εσωτερικά αδιέξοδα και πώς;

Μ.Ρ.: Η πρωταρχική αιτία της Νέας Γενικής Πολιτικής του Μ. Γκορμπατσώφ είναι εσωτερική, όχι εξωτερική. Η ΕΣΣΔ έχει φτάσει σε ένα οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό αδιέξοδο, ενώ εξακολουθεί και μπορεί να εξακολουθήσει να είναι ισχυρή στον καθαρά πολεμικό τομέα και να ισορροπεί πρακτικά την ατομική δύναμη των Η.Π.Α.

Κ.Α.: Πώς είναι δυνατόν η ίδια η κορυφή του «γραφειοκρατικού στρώματος» (κατά την ίδια την έκφραση του κύριου Γκορμπατσώφ) να προωθεί αλλαγές;

Μ.Ρ.: Σε ένα καθεστώς του τύπου της σημερινής ΕΣΣΔ, οι πιέσεις των νέων παραγωγικών δυνάμεων, και οι γενικότερες κοινωνικές πιέσεις δεν μπορούν να εκδηλωθούν άμεσα, αλλά με διαφοροποιή-

σεις και ριγμάτα στο διευθυντικό κύκλο της κρατικής και κομματικής γραφειοκρατίας. Η νέα σοβιετική ηγεσία εκπροσωπεί την πιο ασφαλισμένη πτέρυγα της γραφειοκρατίας αυτής που έχει βαθιά συνείδηση της ανάγκης «επαναστατικών» αλλαγών στον οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, και εξωτερικό τομέα, και θα προσπαθήσει να προχωρήσει αυτές τις αλλαγές «από τα πάνω» και να διατηρήσει τον έλεγχο στις εκρηκτικές τους συνέπειες.

Άλλο ζήτημα αν το κατορθώσει και ως ποιο βαθμό, σε περίπτωση που δεν αποκλείεται ακόμα καθόλου, διατήρηση του στην εξουσία. Δηλαδή αν δεν ανατραπεί, όπως και ο Χρουστώφ, από την συντηρητικότερη πτέρυγα της γραφειοκρατίας. Σήμερα στην ΕΣΣΔ διεξάγεται αμείλικτη πάλη ανάμεσα σε δύο πτέρυγες της γραφειοκρατίας, πριν η πάλη

γενικευθεί σε ολόκληρη την σοβιετική κοινωνία.

Κ.Α.: Πώς το νέο αυτό κλίμα στην ΕΣΣΔ είναι δυνατό να σχετίζεται με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και με τα υπόλοιπα Κ.Κ. του κόσμου;

Μ.Ρ.: Η πάλη στην ΕΣΣΔ, παρακολουθείται με άκρατο ενδιαφέρον, εθνικές αλλά και φόβο από τα διάφορα στελέχη και στρώματα της εξηρημένης γραφειοκρατίας της Αν. Χώρες, και εκείνες των διαφόρων Κ.Κ.

Οι εξελίξεις στην ΕΣΣΔ τέτοιες ή τέτοιες θάνα μακροπρόθεσμα καθοριστικές τόσο για το καθεστώς της Αν. Χώρες, όσο και για τα διάφορα Κ.Κ.

Κ.Α.: Για συγκεκριμένα, τι πρέπει να περιμένουμε από τα Κ.Κ. της δυτικής Ευρώπης και του Τρίτου κόσμου στην επόμενη περίοδο. Είναι δυνατόν να υπάρξουν αλλαγές στρατηγικές;

Μ.Ρ.: Όπως αναθεωρείται ριζικά ο διευθυντικός μηχανισμός της Κυβέρνησης του Κομμουνιστικού στην ΕΣΣΔ έτσι θα συμβεί και με την παλιά «σταλινική»

φρουρά στις άλλες χώρες. Η θέση της κινδυνεύει, και παντού θ' αρχίσουν να ανεβαίνουν οι νεότεροι «κορμπατσώφκοι». Στις Αν. Χώρες θα επιχειρηθεί παντού «νέα Οικονομική Πολιτική» όπως στην ΕΣΣΔ προσαρμοσμένη κατά αρχή στις ιδιαίτερες εθνικές συνθήκες. Στα διάφορα Κ.Κ. θα πρωταγωνιστεί μια πολιτική ευρύτερου, δημοκρατικότερου μετώπου των δυνάμεων που αγωνίζονται κατά των ατομικών όπλων, και του ατομικού πολέμου, και μεγαλύτερη προσήλωση των Κ.Κ. με τους Σοσιαλιστές και Σοσιαδημοκράτες, σε αυτή την βάση.

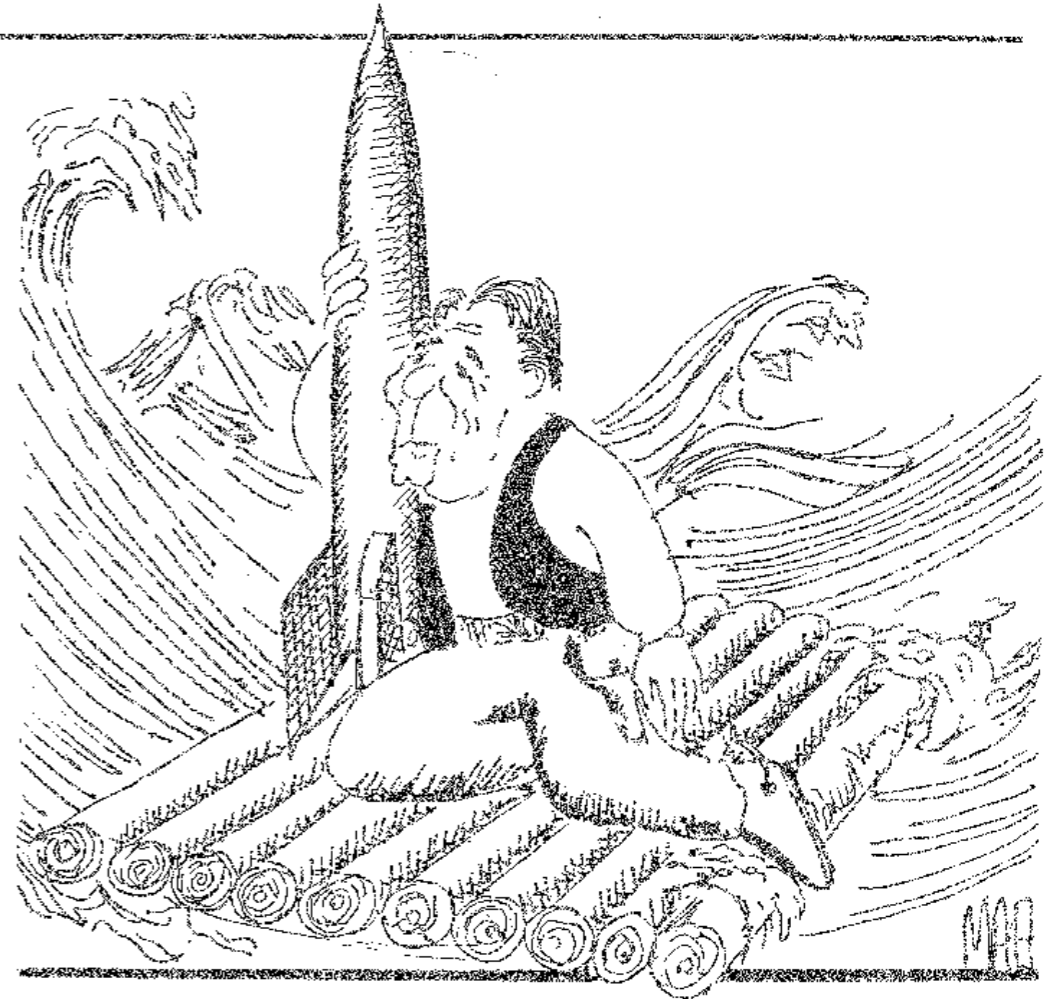
Νομίζω ότι η νέα σοβιετική ηγεσία, χωρίς να διακόμει ποτέ τον διάλογο με τις Η.Π.Α. θα ευνοήσει φιλικότερες σχέσεις με την Ευρώπη, την Κίνα, τον «Τρίτο Κόσμο».

Θα ρίξει πολύ βάρος στην πολιτική της «Ειρήνης» και «Ατομικού Αφοπλισμού» που θα εξακολουθήσει να διακηρύσσει ο Μ. Γκορμπατσώφ, σε συνεργασία με όλες τις δυνάμεις να επηρεασθούν από τέτοια πολιτική δυνάμεις.

Ίσως επίσης τα διάφορα Κ.Κ. εκμεταλλευθούν ορισμένες θετικές αλλαγές στην ΕΣΣΔ, ένα «δημοκρατικότερο» της πρόσωπο για να αυξήσουν τόσο την αναξαρτησία τους, την σχετική τους δημοκρατικοποίηση όσο και την επιρροή τους. Ίσως δηλαδή σταματήσει παντού ο κατήφορος τους, και γίνουν επίσης πιο «συνοργασίμα» με άλλες δυνάμεις της Αριστεράς.

Κ.Α.: Είναι δυνατόν να συγκριθεί αυτή η περίοδος με την αντίστοιχη Χρουστώφική; Θεωρείτε ότι ο «λόγος» του Μ.Γ. προς τους 40 σοβιετικούς συγγραφείς είναι ιδιαίτερα αξιόλογος και γιατί;

Μ.Ρ.: Αν το κείμενο της Λιβερίση (και άλλων) είναι πραγματικά αυθεντικό, το θεωρώ «ιστορικό», όσο ήταν και ο λόγος του Χρουστώφ εναντίον του Στάλιν στο 20ο συνέδριο. Γιατί δείχνει το βάθος των αντιλήψεων της νέας σοβιετικής ηγεσίας, την ευρύτητα και την τόλμη των επιδιώξεων της. Γιατί συγκεντρώνει την πάλη της, όχι εναντίον ενός προσώπου (του Στάλιν, του Χρου-

τσώφ) αλλά εναντίον της γραφειοκρατίας σαν κοινωνικού στρώματος. Γιατί ίσως χωρίς να το θέλει με την αλλαγή που επιδιώκει θάνα αναγκασμένη να προκαλέσει έτσι την απαρχή πραγματικού επαναστατικού προσώπου στην ΕΣΣΔ.

Κ.Α.: Γιατί ο Γκορμπατσώφ διαλέγει τους συγγραφείς συγκεκριμένα για μια τόσο εκρηκτική ανακοίνωση; Τι αναμένετε σαν εξέλιξη στους συγγραφείς της Δύσης η χ. Ελλάδας ή της Γαλλίας που το γνωρίζετε περισσότερο;

Μ.Ρ.: Ο Μ.Γ. διαλέγει τους συγγραφείς και καλλιτέχνες, καθώς και τους διανοούμενους γενικότερα γιατί σκεπάζει αυτό το στρώμα στην ΕΣΣΔ, αν και σχετικά προνομιούχο, έχει βαθύτερη συνείδηση της ανάγκης των αλλαγών, και μεγαλύτερη ευαισθησία στις εκφράσεις ελευθερίας, και άλλων δικαιωμάτων. Η επιρροή επίσης του στρώματος αυτού πάνω σε ολόκληρη την σοβιε-

τική κοινωνία είναι μεγάλη. Η διανοήση στη Δύση, ακόμα και στην Ελλάδα είχε αρχίσει να θεωρεί την υπόθεση του σοσιαλισμού και του Μαρξισμού «χαμένη», και την ΕΣΣΔ σαν την χώρα του Γκουλάκ, χωρίς προοπτικές. Είχε αρχίσει να συμβιβάζεται με την δυτική κοινωνία της «Αγοράς» και των «Ελευθεριών». Αν όμως η εικόνα αλλά και η πραγματικότητα της ΕΣΣΔ αρχίσει να αλλάζει, επί το «καλύτερο», ο αντίστροφος παγετόμας θάνα σημαντικότητας.

Κ.Α.: Γενικά πως το κίνημα της Δυτικής Ευρώπης μπορεί να παίξει κάποιο ρόλο στην πορεία των πραγμάτων στη Σ. Ένωση αυτή τη περίοδο;

Μ.Ρ.: Τα διάφορα τμήματα του Κόσμου μας βρίσκονται σε άμεση αλληλεπίδραση. Ότι ίσως γίνει στην ΕΣΣΔ επί το «καλύτερο» στα χρόνια και τις δεκαετίες που έρχονται θα επηρεαστεί και από τις ενδεχόμενες θετικές εξελίξεις στη Δυτική Ευρώπη επίσης. Και τανάπαλι.

Προσωπικά βλέπω την ανάγκη μιας ευρύτερης οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας ΕΣΣΔ—Αν. Χωρών—Δυτικής Ευρώπης, Κίνας και καθαυτή «Τρίτου Κόσμου», σε μία βάση από αμοιβαία οφέλη που θα αλλάζε αποφασιστικά και τον συσχετισμό δυνάμεων και την πορεία του Κόσμου μας. Ίσως η νέα σοβιετική ηγεσία στραφεί και προς αυτή την κατεύθυνση.

Αλλά τελικά η όλη εξέλιξη θα καθοριστεί από την συνολική πίεση των ριζοσαστικών δυνάμεων, των μαζών, τόσο μέσα στην ΕΣΣΔ όσο και στους άλλους τομείς που ανέφερα.

Κατάληξη με την ανάγκη να παρακολουθούμε, κριτικά, άξια, όχι ευχαριστικά τα γεγονότα στη Σοβιετική Ένωση και να μην αρκούμαστε να λέμε ότι πρόκειται απλώς είτε για «μαγνοβόρσες» είτε για να «ενδοκομματική πόλη» από δύο εξίσου αντιδραστικές «γραφειοκρατικές κλίκες». Τέτοια αντιμετώπιση θάνα έκφραση κυνικού μαρξισμού.

η «κατερίνα κορναρο»

του ν. τονισέττι

ανδρεια ιακωβου

Η «Κατερίνα Κορναρο» ήταν η τελευταία από τις όπερες του Ντονιτσέτι που παραστάθηκε κατά την διάρκεια της ζωής του μουσουργού, στις 18.1.1844. Ο πρόλογος του έργου διαδραματίζεται στη Βενετία, ενώ το υπόλοιπο έργο στη Λευκωσία της Κύπρου.

Το προλόγιο στην όπερα είναι μια βορκαρόλλα. Επικείται ο γάμος της Κατερίνας (ασπράνα) με έναν νεαρό Γάλλο υπύτη, τον Τζεράντο (τενέρο). Μετά από ένα για τους προσκεκλημένους στον γάμο, ένα σολο φλάουτο εισέρχεται στο ερωτικό ντουέτο Κατερίνας-Τζεράντο. Ξαφνικά εμφανίζεται ο Μοισενίγκο (βαθύφωνος) και στέλνει τους προσκεκλημένους μακριά. Ο εγωισμός και η στείλιτικότητα του Μοισενίγκο διαγράφονται έντονα. Αποκαλύπτει ότι ο Λουζινιάνο, βασιλιάς της Κύπρου, ζήτησε την Κατερίνα σε γάμο, και ότι η απόφαση του Συμβουλίου των Δέκα της Βενετίας είναι ότι ο γάμος της Κατερίνας με τον Τζεράντο πρέπει να αποτραπεί. Ο ίδιος ο πατέρας της Κατερίνας προστάζει τον Τζεράντο να ξεχάσει την κόρη του. Έχοντας μάθει η Κατερίνα από τον Μοισενίγκο πως ο Τζεράντο θα θανατωθεί επί τόπου αν εκείνη προσπαθήσει να φύγει μαζί του, η Κατερίνα δεν ξέρει τι να κάνει.

Η επόμενη σκηνή εκτυλίσσεται στο υπνοδωμάτιο της Κατερίνας αργότερα το ίδιο βράδυ. Από το παράθυρο της ακούγονται οι γονδολιέρηδες να τραγουδούν. Στην Κατερίνα έρχεται ένα γράμμα από τον Τζεράντο που την πληροφορεί ότι αυτός θα γυρίσει για να κλεφτούν. Η Κατερίνα γίνεται όλο και πιο αναπόμονη.

Στη συνέχεια ο πατέρας της και ο Μοισενίγκο έρχονται για να της πουν ότι οποιαδήποτε απόπειρα να κλεφτεί με τον Τζεράντο θα έχει σαν ακορμίο επακόλουθο την θανάτωση του αγαπημένου της, γι' αυτό και η Κατερίνα πρέπει να τον απομακρύνει από κοντά της λέγοντας του ότι πια δεν τον αγαπά.

Έτσι και γίνεται. Αρχίζει η πρώτη πράξη. Η Κατερίνα είναι πια βασίλισσα της Κύπρου. Μια πλατεία στη Λευκωσία: Σαν πρεσβευτής της Βενετίας στην Κύπρο ο Μοισενίγκο είναι αποφασισμένος να προλαβεί το έδαφος για να γίνει η Κύπρος κτήση της Βενετίας. Μαθαίνει όμως ότι ο Τζεράντο βρίσκεται στην Κύπρο και οργισμένος αποφασίζει ότι η θάλασσα είναι ταίριαστο μνήμα για τους προδότες, και αρχίζει την υπόσκαψη του βασιλιά της Κύπρου Λουζινιάνο.

Ο Λουζινιάνο είναι ενήμερος για τη συνωμοσία των Ενετών εναντίον της εξουσίας του, και θλίβεται που η δύστυχη Κατερίνα έχει γίνει ακούσιο όργανο στην Βενετσιάνικη ραδιουργία.

Οι πληρωμένοι δολοφόνοι των Ενετών είναι πανέτοιμοι πια. Ακούγονται ξαφνικά αλαλαγμοί μάχης. Ο Τζεράντο ακούγεται να φωνάζει για βοήθεια, επιμβαίνει όμως ο Λουζινιάνο και τον συζηεί από τους διώκτες του. Ο Τζεράντο υποσχέται να προσπατήσει τον Λουζινιάνο σαν αδελφό του, ενώ ο Βασιλιάς λυπάται που η Κατερίνα έχει μπλεκτεί σε μια τέτοια ιστορία.

Η δεύτερη σκηνή της πρώτης πράξης ξετυλίγεται στο διαμέριμα της Βασίλισσας της Κύπρου στο ανάκτορο της στη Λευκωσία. Μπίνει ο Λουζινιάνο: είναι τώρα αδύνατος και άρρωστος επειδή τον δηλητηριάζουν, κρυφά και μεθοδικά, οι εχθροί του. Της λέει επίσης, ότι ξέρει τον λόγο που είναι πάντα τόσο λυπημένη. Η Κατερίνα δεν μπορεί πια να αντέξει την τραγική μεγαλοφυΐα του ανδρός της. Σύντομα η Κατερίνα και ο Τζεράντο συναισθημάτων απρόσμενα. Ο Τζεράντο της αποκαλύπτει ότι είναι μέλος των Ιπποτών της Ρόδου. Καταλαβαίνουν και οι δύο ότι ο ακατάλυτος έρωτας τους κρέπει, δυστυχώς, να υποσχεθεί και να ειδικευθεί.

Ο Τζεράντο αποκαλύπτει ακολούθως, στην Κατερίνα το σχέδιο του Μοισενίγκο να δηλητηριάσει τον Λουζινιάνο, αλλά ξαφνικά εμφανίζεται ο Πρεσβευτής και συνιστάει Μοισενίγκο και απειλεί ότι θα καταγγείλει την Κατερίνα σαν μοιχαλίδα και ότι θα την κατηγορήσει ότι αργασκότωνα με δηλητήριο τον άνδρα της. «Ποιος θα σε υπερασπιστεί τότε;» την ρωτά. «Εγώ!» λέει ο Λουζινιάνο, καθώς εμφανίζεται.

Η σύντομη δεύτερη, και τελική, πράξη αρχίζει με ένα προλόγιο που περιγράφει παραστατικό τις μάχες που μαινονται στους δρόμους της εντός των τοιχών Λευκωσίας, μπροστά από το ανάκτορο, ανάμεσα στους Ενετούς συνωμότες και τους οπαδούς του Λουζινιάνο.

Το φινάλε της όπερας έφτασε σε μας και σε δύο γραφές. Στη αρχική κατακλείδα η Κατερίνα τραγουδά ενώ ο Λουζινιάνο ψυχορραγεί. Στο νέο φινάλε, που τραγουδήθηκε στην Πάρμα τον Φεβράριο του 1845, ο Τζεράντο πεθαίνει στην μάχη. Και στις δύο παραλλαγές η όπερα τελειώνει με την χίρα Κατερίνα, ολομόναχη να προσπαθεί να κυβερνήσει την αιματοκυλισμένη Κύπρο.

Η όπερα αυτή ήταν παραμελημένη μέχρι τις 28 Μαΐου, 1972 όταν ξαναπαραστάθηκε, μέσα από τόσα χρόνια, στο Σαν Κάρλο με την Leyla Gencer στον επώνυμο ρόλο. Έξι βδομάδες αργότερα η Caballé παρουσίασε την όπερα σε μια ουνιαία. Από τότε η όπερα παραστάθηκε στη Βαρκελώνη και στη Νίκαια.

ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ

λένα τονισέττι
ρεμπέλινα

Έχουμε και λέμε: Το κλειδί της πόλης
Το κλειδί του δωματίου
Το κλειδί της καρδιάς
και για σας φίλες μου, το κλειδί του σπιτιού των γυναικών.

Το κλειδί:

* * *

Ένα εργαλείο που ανοίγει. Γιου επιπέσει είτε την είσοδο είτε την έξοδο. Είναι ένας τρόπος που επιτόησε ο άνθρωπος για να ορίζει και να εχιωρίζεται τα όριά του. Τους χώρους του. Εξωτερικούς ή εσωτερικούς. Γι' αυτό υπάρχουν και τα μεταφορικά κλειδιά που ναι και τα πιο πλυτοδύναμα.

Το κλειδί:

* * *

μεταφορά του πέους και αυτό, όπως εξ άλλων, κάθε πολιτιστικό εργαλείο, μέσο-φορέας, σχήμα.

Είναι το στοιχείο που όταν το αποκτησεις, μπορείς να «μεταφερθείς» μακριά από τη μάο το οποίο μεταφράζεται μέχρι τόσα, να γίνεις κύριος της, να την εξουσιάσεις. Παίρνοντας και φέρνοντας την όπου θέλεις εσύ. Κάνοντας την κτήμα σου.

Αυτό, στην κυρία του ανθρώπου, ονομάζεται πολιτισμός.

Ανεξορτησία. Όταν είσαι κύριος κλειδιών. Όταν έχεις τα κλειδιά της πόλης. Όταν έχεις θέση κλειδί στην πόλη.

Και αποφασίζεις εσύ ποιος θα μπει και ποιος θα βγει, ποιος θα φανεί και ποιος θα αφανιστεί, ποιος θα μιλήσει και ποιος θα μιληθεί.

* * *

Υπάρχει ακόμη το κλειδί που ονειρεύτηκα να κρατώ σφιχτά στο χέρι: όταν με κρατώνω με το μισό σου... αυτό που προσπαθώ να μη χάσω... και το άλλο κλειδί, που μου ξενάδωσε εκείνη με το βλέμμα της αγάπης της.

Να η πορεία:

Φυλακή: Βλέμμα γενετήσιο: Προβολή: Σχεδίασμα εργαλείου: Κατασκευή: Χρήση εργαλείου: Έξοδος: Ελευθερία.

* * *

Όταν τώρα κάποιος σου κλέψει τα κλειδιά την ώρα που είσαι κλεισμένος μέσα είναι φανερό ότι προσπαθεί να σε κρατήσει σε απομόνωση.

Φυσικά τέτοιοι κλέφτες είναι αυτοί που συνήθως αγνοούν είτε το μεταφορικά κλειδί, είτε το οντως πραγματικό που ναι εκείνο της καρδιάς.

Αυτό όμως είναι μία άλλη ιστορία.

Ευχαριστώ

Μικρή εισαγωγή στην εννοια της διαφορας

(Απάντηση στον προβληματισμό Εθνισμός-διεθνισμός/Γυναίκα)

Προ-φερω τη φ ρ α σ η : Είμαι γυναίκα (φράζω, συνφράζω, φραγμα, όριο, λέγω, διαλέγω, διαλέγομαι)

Είμαι γυναίκα την προσφέρω ελληνικά Μια άλλη γυναικα μπορεί να την προσφέρει τούρκικα

Την ίδια σκριβως φράση Και αυτό, σε βίωμα σαν αισθηση, σαν νόηση, θα ναι ταυτόσημο με την ελληνική φράση. Θα ναι ένα σώμα που δηλώνει με λέξεις, τη συνείδηση της ύπαρξης του, της σεξουαλικότητας του.

Μια και αυτό που διαφοροποιεί τα σώματα είναι το φύλο, όπως η γλώσσα είναι αυτό που διαφοροποιεί τους πολιτισμούς, τα φύλα ή τις φυλές.

Έτσι μια Τούρκα γυναίκα, είναι γυναίκα.

Και η τούρκικη γλώσσα ασφαλώς, σε κάποιο στάδιο πολιτιστικής ωρίμανσης, θα μπορεί να την οδηγεί σε ένα τέτοιο επίπεδο γωωσης, ώστε να γίνει φανερή στον εαυτό της... (Δεν είναι;)

Ανακάλυψα ότι στη γλώσσα μας το πρώτο όνομα της ειρήνης είναι το όνομα Αστερία.

σικά ή επίδρασή τους άπάνω στη νεολαία μεγαλύτερη.

Κάτω από τέτοιες συνθήκες ήταν' έπόμενο πώς κ' ή πνευματική κίνηση θάτανε ζωηρότερη κ' ή πνευματική παραγωγή πλουσιότερη. Η καθαρεύουσα έχει πιά καταδικαστεί παρ' όλες τις προσπάθειες των αντιδραστικών (Μεταξαιικά στη Λάρνακα και στη Λεμεσό). Ο άγωνας για την επικράτηση της ζωντανής γλώσσας πού τó συνέχιζεν ή παλαιάμαχη «Άλθθεια» με πρωτοπαλάρκαρο τóρα τó Γιαγκó Ηλιάδη (Φαέθοντα) κ' ή νιόβγαλίτη «Ηχώ της Κύπρου» με τó Μελη Νικολαΐδη και τó Σάβα Χρίστη, ή μεγαλύτερη και καλύτερη γνωριμιά των διανοούμενων μας με τή νεότερη Έλληνική φιλολογία, κ' ή έκδοση στη δημοτική περιοδικών κ' έφημερίδων όπως ή «Μουσα», ή «Μέλισσα», ή «Φιλολογική Σελίδα της Σάλλπιγγος», ή «Άδγή», ó «Πυρσός», ó «Νέος Άνθρωπος», ή «Φιλολογική Σελίδα τού Παρατηρητή», τά «Κυπριακά Γράμματα», κάνουνε τή νέα φιλολογική γενιά ν' αγαπήσει φανατικά τή δημοτική, πράμα πού βοήθησε πολλ στο πνευματικό άνθισμα των τελευταίων χρόνων. Οί νέοι Κυπριότες λογοτέχνες μ' άξιέπεινη έπιμονή δουλεύουνε για τó άνθισμα αυτό, άλλοι ζόντας διαρκώς στην Κύπρο κ' άλλοι βιοπαλεύοντας σε ξένους τόπους. Σ' έφημερίδες, σε περιοδικά και σε βιβλία κ' έδω και στο έξωτερο, κάνει την εμφάνιση της μιá αξιόλογη λογοτεχνική εργασία, πού είνε σε φόρμα και περιεχόμενο στο ήφος των περιστάσεων. Όλα τά θέματα κ' όλες οι ιδέες πού συγκινούνε και ταράζουνε τή ψυχή τού νεότερου άνθρώπου βρίσκουνε έκφραση μέσα στη νεότερη αυτή Κυπριότικη λογοτεχνία πού ένα σημαντικό μέρος της τιμá τούς δημιουργούς της και τόν τόπο μας.

Δέν είνε ανάγκη βέβαια νά ξηγήσω ότι γράφοντας πώς οι συνθήκες σ' αυτή την περίοδο είνε ευνοϊκότερες έννοω τις γενικές συνθήκες τού τόπου συγκρίνοντας τες μ' εκείνες της πρώτης και της δεύτερης περιόδος κ' όχι τις ιδιαίτερες συνθήκες πού ζήσανε και ζούνε οι λογοτέχνες μας και πού κάθε άλλο παρ'ά ευνοϊκές τούς ήτανε, αφού είνε γνωστό πώς οι περισσότεροι περάσανε και περνάνε μιá πολλή δύσκολη ζωή.

(Στην τρίτην αυτή περίοδο άνήκουνε ó Δ. Δημητριάδης, ó Γιαγκός Ηλιάδης, ó Πάνος Φασουλιώτης, ó Ζ. Ρωσσίδης, ó Γλ. Άλιθέρσης, ó Μελης Νικολαΐδης, ó Α. Παυλίδης, ó Παύλος Βαλδασερίδης, ó Παύλος Κριναΐος, ó Τεϋκρος Άνθίας, ó Άντώνης Ίντιάνος, ó Γιάννης Λεύκης, ó Μίλιος Χουρμούζιος, ó Νίκος Νικολαΐδης, ó Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης, ó Θρασ. Αυτόνομος, ó Σάβας Χρίστης, ó Χριστ. Χριστ., ó Λώρος Φαντάζης, ó Πάνος Ταλιαδώρος, ó Χ. Παπαχρυσοστάμου, ó Νίκος Κρανιδιώτης, ó Μήτσος Μαργακός, ó Ξάνθος Λυσιώτης, ó Λουκίης Άκριτας, ó Πυθαγόρας Δρουσιώτης, ó Πάνος Παπαδόπουλος, ó Άντώνης Φαρμακίδης, ó Λιπέτης της τελευταίας περιόδος κ.ά.

* * *

Και τóρα πού γνωρίσαμε μέσα σε ποιές συνθήκες άναπτύχθηκε ή νεότερη Κυπριότικη λογοτεχνία μπορούμε ν' άπαντήσουμε άσφαλα στα διό ρωτήματα μας της άρχής. Θα μπορούσε ή νεότερη Κυπριότικη λογοτεχνία νά ήτανε καλύτερη κάτω από τις συνθήκες πού έζησε και ζει ó τόπος; Χωρίς άλλο όχι. Θα μπορούσε τó σημερινό άνθισμα νά έλθει νωρίτερα; Άσφαλώς όχι. Είνε όμως ή νεότερη μας λογοτεχνία «ποιοτικά και ποσοτικά» τέτια πού νά μ'άς ικανοποιεί; Και σ' αυτό θάλεγα όχι, άν ήτανε νά την παραβάλουμε με τή

λογοτεχνία πού μεγάλων και πού προχωρημένων τόπων. Άν λάβουμε όμως ύπόψη τή μικρότητα τού τόπου και τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες πού έζησε και ζει, θά βρούμε πώς ή λογοτεχνία μας δέν είνε λιγότερη σε ποσότητα μ'ά ούτε κατώτερη σε ποιότητα από τή λογοτεχνία άλλων τόπων πού ζήσανε και ζούνε κάτω από τις ίδιες ή παραπλήσιες συνθήκες. Μιá τέτια σύγκριση μάλιστα θά μ'άς έδγαζε και καλύτερους όχι μονάχα από πολλά νησιά μ'ά κ' από πολλές έπαρχίες πού βρίσκουνται πού σιμá στα μεγάλα πνευματικά κέντρα. Και γράφοντας αυτά δέν έννοω βέβαια νησιά κ' έπαρχίες της Ελλάδας μόνο.

Άντι λοιπό νά γκρινιάζουμε και νά περιφρονάμε τούς λογοτέχνες μας, θάπρεπε καλύτερα νά κατáξουμε με περισσότερη στοργή και με λιγότερη διάθεση επίκρισης τó έργο τους πού όταν μελετηθεί μέσα στην έποχή του και τις συνθήκες πού τó γενήσανε, θά βρεθεί πώς δέν είνε άξιοκαταφρόνητο. Κι' άν δέν είνε έκπληκτικό και τεράστιο, όπως ίσως θά τó θέλανε μερικοί, άσφαλώς δέ φαίνε γι' αυτό οι κακόμοιροι λογοτέχνες μας πού δόσανε ότι τούς επέτρεπε νά δόσουνε ή μικρότητα τού τόπου, ή έποχή τους, ή περιγυριά τους, τά έκφραστικά μέσα πού είχανε στη διάθεσή τους κ' ή αισθητική και κοινωνική τους αντίληψη, πού είνε φυσικό νά διαφέρουνε με τήν έποχή, τόν τόπο και τις οικονομικοκοινωνικές συνθήκες.

Όσο για εκείνο πού γράφτηκε ότι όσοι Κυπριότες γράφανε έξω από τήν Κύπρο δέν πρέπει νά λογαριάζουνται για δικοί μας, δέ βρίσκω πώς είνε σωστό. Βέβαια όλοι αυτοί πήρανε κάτι από τούς ξένους τόπους πού ζήσανε ή ζούνε, κ' άσφαλώς όλοι τους δέ θά ήτανε ότι είνε άν μένανε διαρκώς στην Κύπρο και ζούσανε τή στενή και περιορισμένη ζωή της. Όμως τó ταλέντο τους άνήκει στην Κύπρο. Οί ξένοι τόποι με τις ευνοϊκότερες συνθήκες τούς δόσανε θέματα κ' δρεξη για περισσότερη και καλύτερη δουλιá κ' έχουνε κ' οι τόποι αυτοί δικαίωμα άπάνω στο έργο τους, όπως έχουνε κ' έμεις δικαίωμα άπάνω στο έργο τού Ευγένιου Ζήνωνα, τού Μενάρδου κ' άλλων πού δέν ειναι γεννημένοι Κυπριότες και πού γράφανε στην Κύπρο. Όμως μεγαλύτερο δικαίωμα έχει ó τόπος πού τούς γέννησε. Κι' όπως τó έργο τού Ίμπάνιεθ άνήκει στην Ίσπανία κ' άς γράφτηκε στην έξορία του, κ' όπως τά τελευταία έργα τού Γκόρκι άνήκουνε στη Ρωσία κ' άς γραφτήκανε στην Ίταλία, έτσι και τά έργα των δικών μας πού γραφτήκανε έξω από τήν Κύπρο άνήκουνε σ' έμάς. Γιατί ó τόπος πού γενιέται ένας καλλιτέχνης είν' εκείνος πού βάζει πάντα τή σφραγίδα του στη ψυχοσύνθεση του. Δέ μπορείς νά γίνεις καλλιτέχνης σ' έναν ξένον τόπο, όσο ευνοϊκές κ' άν σου είνε οι συνθήκες άν δέν εισαι γεννημένος καλλιτέχνης στον τόπο σου. Τó πράμα θάτανε κάπως διαφορετικό άν όλοι αυτοί γράφανε συστηματικά σε μιá οποιαδήποτε ξένη γλώσσα, όπως λ.χ. ó Μορεάς, ó Ουγκό Φόσκολο, ή ó Λευκάδιο Χήρον, γιατί για νά γράψεις σε μιá ξένη γλώσσα και νά γράψεις συστηματικά και καλά, πρέπει νά ζυμοθεΐς με τó λαό πού μιλάει τή γλώσσαν αυτή και νά πάρεις κάτι από τή νοοτροπία του, πού θά πεί νά γίνεις σ'ά δικός του. Τίποτα τέτιο όμως δέν έγινε με κανέναν Κυπριότη λογοτέχνη, έχτος απ' τó Βαλδασερίδη, πού γράφει κάποτες Γαλλικά και πού εγώ τόν αναφέρω έδω για τó Έλληνικό του έργο μονάχα.